

SPRÁVA PRE MÉDIÁ

August 1968: Túžba po demokratickejšom a liberálnejšom prostredí bola v rozpore s podstatou totalitného režimu budovaného od roku 1948

Historik M. Pekár: *Išlo o reformu existujúceho komunistického režimu, nie jeho odstránenie*

Politologička M. Gbúrová: *Roky normalizačnej politiky ukázali, že socializmus bol nereformovateľný*

- KOŠICE 17. AUGUSTA 2018

Občania Českej republiky a Slovenskej republiky si o niekoľko dní pripomenú 50. výročie invázie vojsk Varšavskej zmluvy do bývalého Československa. Odborníci – najmä historici a politológovia – vnímajú udalosti z augusta 1968 z viacerých perspektív.

„V kontexte existencie bipolárneho sveta išlo o jednu z kríz vo východnom bloku, ktorý bol s krízami konfrontovaný počas celej svojej existencie,“ vysvetľuje vedúci Katedry histórie Filozofickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach **doc. PaedDr. Martin Pekár, PhD.** „V Československu išlo o reformu existujúceho komunistického režimu, nie jeho odstránenie. V kontexte spoločensko-politického vývoja zase nesmieme zabudnúť na mocenský zápas v rámci vládnucej komunistickej strany, otázku slovensko-českých vzťahov, ale aj úprimnú túžbu veľkej časti spoločnosti po lepšom živote v demokratickejšom a liberálnejšom prostredí, ktorá bola v príkrom protiklade s podstatou totalitného režimu budovaného od roku 1948. Všetky uvedené faktory naznačujú tak vonkajšie, ako aj vnútorné limity procesov, ktorých okružhle výročie si pripomíname a ktoré musíme mať na zreteli pri triezvom hodnotení udalostí,“ zdôrazňuje M. Pekár a dodáva, že komplikovanosť udalostí sa celkom prirodzene odzrkadľuje v ich rôznom vnímaní medzi odborníkmi aj vo verejnom diskurze.

Dvojakou optikou – geopolitickou a vnútropolitickou – vníma augustové udalosti z roku 1968 vedúca Katedry politológie Filozofickej fakulty UPJŠ v Košiciach **Dr. h. c. prof. PhD. Marcela Gbúrová, CSc.** „Z geopolitického hľadiska bol vpád vojsk piatich socialistických krajín Varšavskej zmluvy na čele so Sovietskym zväzom a následná vojenská okupácia nášho územia dôsledkom ideologického, politického a vojenského rozdelenia železnou oponou na západný a východný blok. Vnútropolitický pohľad na tieto udalosti bol zásadne odlišný: zvrátenie prebiehajúcich demokratizačných reforiem vojenskou silou a konzervatívnou časťou komunistickej strany pociťovala väčšina obyvateľstva v Československu ako agresívny zásah do štátnej suverenity a osobnej slobody. Nasledujúce roky normalizačnej politiky stranického vedenia ukázali, že socializmus v poňatí tejto politiky bol nereformovateľný, čo napokon potvrdili aj udalosti koncom roka 1989,“ konštatuje M. Gbúrová a upozorňuje, že rozpad východného bloku, pád železnej opony a koniec studenej vojny ukázali neudržateľnosť Brežnevovej doktríny obmedzenej suverenity aj z geopolitického hľadiska.

Snahy niektorých súčasných ruských politikov a historikov ospravedlňovať alebo dokonca obhajovať vojenský zásah Sovietskeho zväzu v Československu vníma ako súčasť „tichej“ ideologickej vojny, ktorá permanentne prebieha medzi svetovými mocnosťami.

„Udalosti vstupu spojeneckých vojsk do Československa sú už síce historickou minulosťou, ale politicky a ideologicky sa dajú využiť kedykoľvek. Spomínané snahy ospravedlňovať, resp. obhajovať vojenský zásah vtedajšieho Sovietskeho zväzu v Československu plne zapadajú do tohto ideologického konceptu. Je to niečo podobné ako snahy niektorých politikov arabského sveta alebo vodcov extrémistických politických strán v Európe a v iných častiach sveta spochybňovať či popierať holokaust a jeho obeť,“ prirovnáva Marcela Gbúrová a pripomína, že všetky takéto pokusy „prepísať dejiny“, interpretovať historicky veľmi citlivé fakty a udalosti vlastnou ideologicky zameranou historiografickou a politologickou optikou treba vnímať ako súčasť globálneho ovplyvňovania spoločenského vedomia.

„Slobodný svet, ktorého súčasťou je aj sloboda názorov, musí s týmto typom postojov počítať. Súčasťou slobody je však aj zodpovednosť. Zodpovednosť pred pravdou. Aj pred tou historickou. V tomto smere je veľká zodpovednosť pred tými, ktorí majú takpovediac v popise práce objektívne zhodnocovanie histórie politických dejín – to značí politológov a historikov, ale aj pred tými, ktorí pracujú s výsledkami uvedenej odbornej verejnosti – politikmi,“ dodáva politologička Marcela Gbúrová.

Historik Martin Pekár v tejto súvislosti upozorňuje na skutočnosť, že historici nie sú advokáti, preto by nemali historické udalosti obhajovať či ospravedlňovať. „Historik dokonca nemá monopol na interpretáciu udalostí, pretože tá závisí nielen od vedeckého základu historikovej práce, ale aj od historika ako subjektu, jeho vzdelania, svetonázoru a vlastnej hodnotovej orientácie. Domnievam sa, že súčasná spoločnosť nie je dostatočne pripravená na to, aby kriticky a dôsledne videla hranicu medzi rôznymi legitímnymi vedeckými interpretáciami historických udalostí na jednej strane a politickou propagandou, ktorá sofistikované falšovanie histórie využíva na vlastné ciele, na druhej strane. Toto konštatovanie sa, žiaľ, netýka len spoločnosti na Slovensku a udalostí z augusta 1968. Cesta z uvedeného neutešeného stavu vedie len cez kultivovanie spoločnosti prostredníctvom vzdelávania a rozvíjania kritického myslenia,“ usudzuje historik Martin Pekár.

■ SPRÁVU VYPRACOVAL

PhDr. Marián Gladiš, PhD.
Filozofická fakulta UPJŠ v Košiciach
marian.gladis@upjs.sk